

Marius Cătălin GRUIA

Marius Cătălin GRUIA

ARHITECTURA PEISAJULUI

EDITURA UNIVERSITARIA

Craiova, 2023

Referenți științifici

Prof.univ.dr. hab. Sina Niculina COSMULESCU

Conf.univ.dr. Cristian Liviu MĂRĂCINEANU

Copyright © 2023 Editura Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GRUIA, MARIUS CĂTĂLIN

Arhitectura peisajului / Marius Cătălin Gruia. - Craiova:
Universitaria, 2023

Conține bibliografie

ISBN 978-606-14-1905-0

712

© 2023 by Editura Universitaria

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețelele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

INTRODUCERE

Natura, această minunăție apărută acum câteva miliarde de ani, constituie modelul de perfecțiune din care omul se inspiră în activitatea sa zilnică.

Din negura timpurilor omul a urmărit crearea și reproducerea frumosului, de la mare la mic, indiferent de spațiul pe care l-a avut la dispoziție. Prețuirea și respectarea elementelor naturii, a apelor, a pământului, a vegetației au condus la apariția a ceea ce astăzi este ***Arhitectura peisajului***.

Conform Federației Internaționale de Arhitectură a Peisajului (International Federation of Landscape Architecture - IFLA) ***Arhitectura peisajului*** este: „O profesie și o disciplină academică ce folosește principii de artă și științe fizice și sociale la procese de planificare, proiectare și conservare a mediului, care servesc pentru a asigura îmbunătățirea de lungă durată, sustenabilitatea și armonia sistemelor naturale și culturale sau a peisajului, părți ale acestora, precum și proiectarea spațiilor exterioare cu luarea în considerare a aspectului lor estetic, funcțional și ecologic.”

Peisagiștii lucrează pe o ”pânză” diferită de orice altă formă de artă. Opera lor este vie, mereu într-o schimbare, pe măsură ce anotimpurile se succed, în funcție de vârsta plantelor, starea lor de sănătate, etc.

Peisagiștii planifică, proiectează și gestionează mediile naturale și construite, aplicând principii estetice și științifice pentru a aborda sustenabilitatea ecologică, calitatea și sănătatea peisajelor, memoria colectivă, patrimoniul, cultura, și justiția teritorială.

Lucrarea de față se adresează atât studenților și inginerilor de peisaj care se formează și lucrează în peisagistică dar și publicului larg iubitor de frumos.

Capitolul 1

CONSIDERENTE GENERALE

1.1. ARHITECTURA PEISAJULUI - O ARTĂ ȘI O ȘTIINȚĂ APLICATIVĂ INTERDISCIPLINARĂ

Din negura timpului oamenii au supus și modelat natura înconjurătoare, la început pentru a-și asigura cele necesare vieții și pentru a-și crea un microclimat mai favorabil în preajma locuințelor.

La diferite popoare, prețuirea elementelor naturii, a pământului, apei și îndeosebi a vegetației, ajungând până la credința în caracterul lor sacru, a condus în antichitate la crearea de grădini legate de cultul religios.

Pe lângă palate și casele bogate au apărut și s-au dezvoltat grădinile laice, cu scop estetic și de desfătare; aceste locuri privilegiate erau cultivate cu plante ornamentale, dar și utilitare, oferind plăcere prin umbră, răcoare, priveliști plăcute, parfumul florilor, clipocitul sau scânteierea apei în canale, fântâni sau bazine, cântecul păsărelelor, foșnetul vântului în frunzișul copacilor.

Tradiția îndelungată în crearea grădinilor a dat naștere unei adevărate arte, practică de grădinari și apoi de desenatori speciali. Această artă a evoluat în decursul veacurilor, folosind în esență aceleași mijloace de compunere a grădinilor: elemente naturale și elemente construite, fie supuse unei discipline geometrice, fie, din contră, aranjate după unele modele oferite de natură, investite sau nu cu anumite simbolistici.

Arhitectura grădinilor a devenit o artă aplicativă, cu reguli proprii și maniere stilistice diferite, teoretizate de diferiți creatori și concretizate în numeroasele grădini și parcuri realizate pretutindeni în

lume până în zilele noastre.

Dar ce este arhitectura peisageră sau, mai corect, arhitectura peisajului? Această formulare a apărut la mijlocul secolului al XIX-lea și aparține arhitectului american F. L. Olmsted (care a proiectat Central Park din New York, alte parcuri și sisteme de parcuri din SUA în acea perioadă), promotor al primei mișcări protecționiste a patrimoniului natural.

Alăturarea celor doi termeni - arhitectură și peisaj - exprimă obiectul și mijloacele acestei științe: *organizarea și construirea după anumite principii și tehnici a spațiilor exterioare prin asocierea elementelor naturale de peisaj (teren, roci, ape, vegetație) cu elementele artificiale (circulații, construcții decorative și utilitare, mobilier ș. a.) în vederea îndeplinirii anumitor funcțiuni ale acestor spații.*

Arhitectura peisajului - știința și arta de a proiecta și amenaja peisajul - își are rădăcinile în arhitectura grădinilor însă, față de aceasta, are o sferă de cuprindere mult mai largă, impusă de necesitățile vieții contemporane, diferite de cele ale perioadelor istorice precedente: realizarea de amenajări adaptate unor noi cerințe sociale (pentru publicul larg) și de protecție a mediului. Câmpul său de acțiune se extinde de la cadrul urban la cel rural și regional, de la grădina privată la vaste arii de recreare publică, de la integrarea naturii în localități la amenajările în peisajul natural.

Arhitectura peisajului este o știință și o profesie complexă, domeniu de interferență a multor specialități. Ea utilizează deopotrivă cunoștințe artistice, tehnice, științifice.

Formarea arhitecților peisagiști cuprinde aspecte de cultură artistică (istoria arhitecturii și artelor vizuale, estetică), o anumită pregătire pentru conceperea și reprezentarea elementelor de compunere a peisajului (geometrie descriptivă și perspectivă, desen, compoziție, design), studiul disciplinelor de bază: teoria arhitecturii peisajului, istoria artei grădinilor, proiectarea peisajelor, construirea (execuția), îngrijirea și restaurarea peisajelor; la acestea se asociază însușirea aspectelor fundamentale ale unor științe ale mediului

(geografie fizică, climatologie, pedologie, ecologie, botanică, dendrologie). Profilarea în specialitate include și asimilarea cunoștințelor furnizate de o serie de alte discipline adaptate la specificul profesiei: topografie, construcții, arhitectură, urbanism, amenajarea teritoriului, îmbunătățiri funciare, horticultura, silvicultură, protecția plantelor, mecanizare. Arhitectura peisajului având implicații social-economice, formarea specialiștilor peisagiști cuprinde și o pregătire corespunzătoare în sociologie, economie, legislație specifică, management, marketing.

Această paletă largă de cunoștințe este necesară întrucât în proiectarea și amenajarea peisajelor se lucrează cu natura, cu elemente dinamice în continuă transformare, care influențează mediul și sunt influențate de acesta, se compun și se construiesc spații exterioare pentru oameni, în strânse raporturi cu modul de viață al acestora, cu activitatea economică și socială, cu tradițiile culturale.

1.2. OBIECT, SCOP, IMPORTANȚA ARHITECTURII PEISAJULUI, LEGĂTURI INTERDISCIPLINARE

Disciplina studiază principiile proiectării sistemului de spații verzi, stabilește metode pentru realizarea, îngrijirea și protecția acestora.

Principiile, normele și regulile de proiectare a spațiilor verzi permit specialiștilor folosirea integrală a potențialului uman și permit găsirea unei corelări a factorului uman cu mediul înconjurător.

Obiectul disciplinei îl constituie mediul înconjurător natural sau artificial, peisajul local, regional și chiar planetar natural modificat sau amenajat "*enviromentul-ul*" și "*sit-ul*", în care vegetația constituie un element component de bază. Ansambluri corespunzătoare ale vegetației arborescente, arbustive, floricole sau erbacee vor putea fi realizate numai dacă acestea pot fi integrate armonios în peisaj, cu ale cărui elemente să alcătuiască o unitate.

Domeniul de activitate a specialiștilor care se ocupa de

arhitectura peisajului este deosebit de vast. Este nevoie de o sistematizare teritorială, proiectarea și amenajarea spațiilor verzi atât în perimetrul construit, cât și în afara acestuia.

Scopul este ameliorarea mediului înconjurător, prin interpunerea vegetației să se realizeze o armonizare a peisajului natural cu cel artificial pentru a obține o ambianță favorabilă desfășurării activităților sociale,

Asupra elementelor componente abiotice (fizico naturale) se poate interveni numai în mică măsură, de aceea utilizarea materialului viu (arbori, arbuști, flori, gazon) trebuie să permită armonizarea cu omul.

Importanța spațiilor verzi este multiplă. Vegetația purifică atmosfera și reduce poluanții din natură, influențează starea de sănătate fizică și psihică ale omului în sens pozitiv, oferă un cadru corespunzător pentru practicarea sportului, turismului și activităților recreative și nu în ultimul rând înfrumusețează peisajul.

Numărul locuitorilor de pe glob a crescut, iar distribuția a suferit modificări (aglomerare în orașe) - o parte din populație trăiește ruptă de natură. O parte din maladiile omului contemporan (bolile cardiovasculare, hipertensiunea și nevrozele) sunt consecințele îndepărtării omului de natură, a lipsei naturii.

Integrarea armonioasă în natură în peisajul natural a construcțiilor este o necesitate, trebuie să existe un echilibru deplin între om și mediul său de viață.

Activitatea desfășurată de om în spațiul exterior pe care îl "locuiește" nu sunt mecanice, ele sunt însoțite de percepții, senzații, emoții, iar peisajul trebuie să aibă anumite caracteristici care să fie în concordantă cu condițiile ideale cerute de fiecare dintre ele.

Cu toate că omul este o unitate indivizibilă pot fi deosebite aspecte fundamentale dintre ele omul fiind "biologică", "afectivă", "emotivă", "intelectuală", "socială". Plecând de la aceste sfere de existență, mediul, sit-ul, spațiul verde, trebuie să fie astfel proiectat și amenajat, încât să fie cât mai "funcțional".

La proiectarea spațiilor verzi se va ține cont de dimensiunile corpului omenesc, specificul fiecăruia din simțurile sale afective: uneori omul simte nevoia de izolare de anonimat, alteori de apropiere de semeni. Se vor crea condiții corespunzătoare stărilor afective, omul este o ființă emotivă, formele expresive și frumusețea îl impresionează.

Omul caută armonia, dezordinea, urâtenia și tot ce este illogic îl respinge. Gradul de armonie evidentă sau de unitate a diferitelor elemente ale peisajului constituie nu numai o măsură a plăcerii provocate, ci și a calității denumită frumusețe, definită ca relație armonioasă și evidentă dintre toate elementele obiectului observat.

Spațiile verzi se vor proiecta așa încât să trezească și să stimuleze vizitatorului sentimentul *trăirii*.

Le Corbusier rămâne unul din cei mai mari teoreticieni ai proiectării, pentru că el proiectează, modelează și amenajează trăiri umane. Le Corbusier nu gândește prin linii și mase, ci prin impresii umane. De aceea, el reușește prin cea mai simplă schemă să cucerească în modul cel mai puternic, mintea și să stimuleze, să aprindă imaginația.

După O. Simonds “nu proiectăm piețe, spații sau lucruri, proiectăm trăiri”. O grădină trebuie să fie concepută ca o ambianță în care tiparele de viață umană să fie corelată cu elementele naturale sau artificiale din cadrul spațial al acesteia. Într-o astfel de grădină beneficiarul este rareori conștient de formele specifice din plan, fiind mai curând conștient de nenumăratele relații plăcute produse de ambianța proiectată”.

Omul este o ființă intelectuală, care gândește și înțelege. Prin urmare spațiul verde, trebuie proiectat inteligent, ținând cont de activitățile științifice și culturale ce se pot desfășura, cunoașterea florei, faunei, audiții muzicale, lectură, vizionarea spectacolelor.

Deoarece omul este o ființă socială, acesta se dezvoltă plenar în colectiv.

Spațiile verzi, mai întinse decât interioarele construcțiilor permit întâlnirile și realizarea unor acțiuni comune, îndeplinind astfel o importantă funcție “socială”.

Pentru realizarea scopurilor, arhitectura peisageră folosește de numeroase cunoștințe dobândite în cadrul unor discipline tehnice, biologice și sociale.

Proiectarea folosește metode și noțiuni în domeniul topografic, construcții, drumuri, poduri, sistematizării, arhitecturii, amenajării pădurilor, corectării torenților.

Amplasarea se face analizând, condițiile staționale (disciplina, pedologie și climatologie).

La alegerea speciilor, producerea materialului, instalarea, îngrijirea și conducerea vegetației lemnoase și floricole, se face apel la botanică, fiziologia plantelor, arboricultură și floricultură.

Cunoștințele din istorie, filozofie, economie sunt necesare pentru cunoașterea modului de reflectare a diferitelor orânduri sociale în crearea și amenajarea grădinilor și parcurilor și analiza lor într-o unitate dialectică.

Capitolul 2

EVOLUȚIA ARHITECTURII PEISAJELOR

Enumerarea celor mai vestite grădini și parcuri cunoscute din antichitate și până în prezent ar necesita o listă considerabilă, iar descrierea și analiza lor ar comporta un adevărat tratat. Arhitectura construcțiilor antice, a templelor, palatelor, arcurilor de triumf, a statuilor și apeductelor clădite în cea mai mare parte din materiale care au rezistat intemperiilor milenare se oglindește în vestigii care ne uimesc prin geniul și măreția lor artistică. Arta grădinilor antice însă, al căror element decorativ îl formează vegetația ca produs efemer al naturii și apa care circulă pe canale tot atât de efemere, aceasta realizare a spiritului uman este prezentă doar în cunoștințele transmise fie prin legende, fie prin scrieri literare sau miniaturi ulterioare.

După aceste izvoare, începuturile artei grădinilor par a fi fost localizate în diverse centre ale continentului asiatic, și anume la început în China, India, Siria și Mesopotamia, apoi în Egipt și mai târziu în sudul Europei, în Grecia și în Peninsula Italică, la romani.

În decursul războaielor dintre popoarele antice, când rând pe rând regate și imperii apăreau, se dezvoltau și piereau, produsele spiritului uman, cultura cu tot ce se include în aceasta noțiune, inclusiv arta, au vehiculat de la un popor la altul și chiar de la un continent la altul devenind un tezaur universal.

La începutul lor, grădinile au avut un scop utilitar, fiind constituite din plante cu rol alimentar; cu timpul, atunci când omul a observat că recoltele sale depind în mare parte de anumite forțe naturale, simbolizate prin zeități (de exemplu în Orientul Mijlociu) sau când la egipteni a apărut credința renașterii continue și reincarnării spiritelor, grădinile s-au transformat din utilitare în locuri de meditație religioasă. Într-o etapă mai avansată ele devin locuri de odihnă, cultură

și desfătări, incluzând în compoziția lor, în afară de vegetație și apă, o serie de edificii și opere de artă (teatre, portice, statui, băi, terenuri de sport, hipodromuri etc.).

2.1. GRĂDINILE ANTICE

GRĂDINILE PERSANE

La Persepolis, oraș regesc, apoi la Sardes și în împrejurimi, grădinile lui Cyrus, Xerxes, Darius, erau cele mai vestite în antichitate, fără a fi totuși considerate printre cele 7 minuni, ca cea din Babilon. După scrierile lui Xenophon (sec. IV. î.e.n.). "Paradisul" lui Cyrus la Sardes avea formă geometrică, cuprinzând în interior pomii, arbori forestieri și ornamentali, totul fiind împărțit în parcele prin canale de irigație; în anumite părți erau construite pavilioane și edicule, iar în altele se aflau răspândite animale de vânătoare, astfel că asocierea elementelor celor două regnuri, vegetal și animal, completa imaginea paradisului terestru.

Grădinile erau împărțite în patru mari părți, rezultate din încrucișarea a doua axe perpendiculare, formate din două canale la intersecția cărora era o construcție, palatul, pavilionul, sau uneori numai o fântână. Cele 4 brațe ale canalului reprezentau cele 4 fluvii ale cosmosului, orientate spre cele 4 puncte cardinale.

Canalele de irigație erau la un nivel mai ridicat decât plantațiile și parterele de flori, pentru ca acestea să fie mai ușor irigate prin rigole sau infiltrație. În acest cadru pur geometric, vegetația era repartizată după funcțiunile ei: plantațiile de arbori mari pentru umbră și loc de vânătoare, reprezentați prin platani, ulmi, chiparoși etc.; arbuștii decorativi ca: laur, miri, trandafir, pentru a fi populați cu păsări cântătoare; speciile fructifere: portocali, lămâi, rodii, piersici etc., pentru fructe și micile partere de flori pentru coloritul și frumusețea lor.

Apa era elementul care dădea viața și marea plăcere decorului prin perspectiva pe care o deschideau canalele, prin murmurul